

POSTANOWIENIE

Dnia 20 marca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

Prezes SN Walerian Sanetra (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

Protokolant Ewa Wolna

w sprawie z odwołania Jadwigi C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

o wysokość świadczenia,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 marca 2009 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 16 grudnia 2008 r., sygn. akt III AUa 1040/08,

"Czy przy ustalaniu wysokości emerytury warunkiem koniecznym zastosowania art. 53 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. nr 39 z 2004 poz. 353 ze zm.) - jest wcześniejsze ustalenie wyższego od poprzednio obliczonego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru emerytury (w myśl art. 110 ust. 1 tej ustawy)?"

przedstawia Sądowi Najwyższemu w powiększonym składzie następujące zagadnienie prawne:

"Czy kwotę bazową obowiązującą w dacie złożenia wniosku o emeryturę na podstawie art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę, która po uzyskaniu prawa do wcześniejszej emerytury podlegała co najmniej trzydziści miesięcy ubezpieczeniu społecznemu, uwzględnia się przy obliczaniu zarówno tzw. części socjalnej nowej emerytury, jak i podstawy jej wymiaru (art. 53 ust. 1 i ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)?"

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. postanowieniem z dnia 16 grudnia 2008 r. (III AUa 1040/08) przedstawił Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

„Czy przy ustalaniu wysokości emerytury warunkiem koniecznym zastosowania art. 53 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 39 z 2004 poz. 353 ze zm.) – jest wcześniejsze ustalenie wyższego od poprzednio obliczonego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru emerytury?"

Zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego.

Ubezpieczona Jadwiga C. (ur. 9 września 1938 r.) od 1 lutego 1994 r. miała ustalone prawo do wcześniejszej emerytury przyznanej na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), które to prawo było zawieszony wobec kontynuowania zatrudnienia przez wnioskodawczynię i osiągnięcia dochodu w kwocie przekraczającej 120% przeciętnego wynagrodzenia. Wypłatę emerytury podjęto od 1 lipca 1994 r. Po przyznaniu prawa do emerytury ubezpieczona pracowała ponad

30 miesięcy (do dnia 31 stycznia 2004 r.). W dniu 6 grudnia 2005 r. Jadwiga C. wystąpiła z wnioskiem o przyznanie jej prawa do emerytury na podstawie art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Organ rentowy decyzją z dnia 30 grudnia 2005 r. przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury od dnia 1 grudnia 2005 r., przyjmując do ustalenia wysokości emerytury podstawę wymiaru wcześniejszej emerytury ze wskaźnikiem wysokości podstawy wymiaru wynoszącym 250%. Do obliczenia wysokości tzw. części socjalnej zastosowano kwotę bazową obowiązującą w dacie zgłoszenia wniosku o nowe świadczenie. Decyzją z dnia 19 sierpnia 2008 r. odmówiono natomiast Jadwidze C. prawa do ustalenia wysokości całego świadczenia z zastosowaniem kwoty bazowej z daty nabycia uprawnień do emerytury.

Rozpoznając odwołanie wnioskodawczynie od tej decyzji, Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wyrokiem z 10 października 2008 r. zmienił ją w ten sposób, że przeliczył emeryturę, przyjmując do ustalenia podstawy jej wymiaru kwotę bazową w wysokości 1903, 03 zł, tj. obowiązującą w dacie zgłoszenia wniosku o emeryturę na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd pierwszej instancji zaakceptował bowiem pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 8 maja 2008 r., I UZP 1/08, zgodnie z którą ubezpieczona, pobierająca wcześniejszą emeryturę przyznaną na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27), która po nabyciu po 1 lipca 2004 r. prawa do emerytury na podstawie art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. podlegała przez co najmniej 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, ma prawo do ustalenia wysokości emerytury według kwoty bazowej z daty zgłoszenia wniosku o przeliczenie wysokości emerytury zarówno w zakresie tzw. części socjalnej, jak i części stażowej emerytury (art. 53 ust. 1 i 4 w związku z art. 110 tej ustawy), uznając za trafne również motywy jakie legły u podstaw tego stanowiska. Z uzasadnienia uchwały wynika zaś, między innymi, że wysokość emerytury wyznacza tzw. część socjalna (24 % kwoty bazowej) oraz część stażowa emerytury

(1,3 % podstawy wymiaru za każdy rok okresów składkowych i 0,7 % za każdy rok okresów nieskładkowych). Przepis art. 53 ust. 3 dotyczy przyjmowania do obliczeń określonej kwoty bazowej w zakresie części socjalnej emerytury. Przepis art. 53 ust. 4 wyłącza w pierwszym rzędzie zastosowanie przewidzianej art. 53 ust. 3 reguły dotyczącej kwoty bazowej w przypadku, kiedy zainteresowany po nabyciu uprawnień do świadczenia (wcześniejszej emerytury) podlegał co najmniej przez 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Ponieważ mechanizm art. 21 ustawy znajduje zastosowanie do przypadków, kiedy emeryturę ustala się w następstwie osiągnięcia wieku, oznacza to w konsekwencji, że w przypadku dalszego podlegania ubezpieczeniu do obliczenia emerytury znajdują zastosowanie ogólne zasady ustawy emerytalnej regulujące wpływ podlegania ubezpieczeniu społecznemu (dalszego zatrudnienia) po nabyciu prawa do emerytury, także emerytury wcześniejszej, na pobierane dotychczas świadczenie. Są one zawarte w art. 110 ustawy emerytalnej. Zgodnie z tym przepisem wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie od podstawy wymiaru ustalonej w sposób określony w art. 15, z uwzględnieniem ust. 3, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego przypadającą w całości lub w części po przyznaniu świadczenia, a wskaźnik podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego. Stosownie do art. 15 ustawy emerytalnej, w celu obliczenia podstawy wymiaru emerytury (lub renty) należy wykorzystać między innymi element w postaci kwoty bazowej, o której mowa w art. 19 i która, zgodnie z tym przepisem, wynosi 100 % przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenie społeczne w poprzednim roku kalendarzowym.

Równocześnie jednak art. 53 ust. 4 ma charakter przepisu szczególnego w stosunku do art. 110 ustawy przez to, że przewidziane w tym ostatnim przepisie zasady znajdują zastosowanie dopiero w przypadku, kiedy zainteresowany, pobierający wcześniejszą emeryturę, podlegał co najmniej przez 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu. Przy krótszym okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu wysokość wcześniejszej emerytury będzie ustalana zgodnie z art. 21 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 pkt 1 i w związku z art. 53 ust. 3, tzn. przy

zastosowaniu „tej samej kwoty bazowej, którą ostatnio przyjęto do ustalenia podstawy wymiaru”.

Wymóg podlegania przez 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu, a także wymagania art. 110 dotyczące tego, że nowy wskaźnik podstawy wymiaru musi być wyższy od poprzedniego, Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodne z Konstytucją.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B., rozpoznając sprawę na skutek apelacji organu rentowego, powziął poważną wątpliwość przedstawioną na wstępie, wskazując iż przychyliła się do wykładni zaprezentowanej przez Sąd Najwyższy w przytoczonej powyżej uchwale, wobec czego uznaje, iż ubezpieczony, który po nabyciu prawa do wcześniejszej emerytury a przed złożeniem wniosku o emeryturę z art. 27 ustawy emerytalnej podlegał przez co najmniej 30 miesięcy ubezpieczeniu emerytalnemu, ma prawo do przeliczenia emerytury z zastosowaniem kwoty bazowej z daty wniosku o emeryturę (po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego) do całego świadczenia. Według Sądu drugiej instancji, prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego nie jest jednak przedmiotowo tożsame z prawem do tzw. wcześniejszej emerytury. Są to odrębne świadczenia, co w aspekcie art. 53 ust. 4, będącego *lex specialis* do art. 21 ustawy emerytalnej, prowadzi do konieczności stosowania nowej kwoty bazowej nie tylko do części socjalnej emerytury (art. 53 ust. 1), ale również do jej części stażowej, bez odwoływania się do treści art. 110 ustawy, który ma zastosowanie przy przeliczaniu uprzednio przyznanej emerytury. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., powołująca się na art. 110 ustawy emerytalnej, może zaś sugerować konieczność ustalenia wyższego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru świadczenia, albowiem przepis ten od spełnienia takiej przesłanki uzależnia możliwość przeliczenia świadczenia przy uwzględnieniu nowej kwoty bazowej, czego skutkiem są wątpliwości sformułowane przez Sąd Apelacyjny w treści przedstawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym uznał, że odpowiedź na pytanie sformułowane przez Sąd Apelacyjny jest wprost uzależniona od wyjaśnienia poważnych wątpliwości, jakie budzi wykładnia art. 53 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), powoływanej dalej jako:

„ustawa emerytalna”, tzn. od rozważenia, czy spełnienie przez ubezpieczonego warunku podlegania ubezpieczeniu społecznemu przez co najmniej trzydzieści miesięcy po uzyskaniu prawa do wcześniejszej emerytury powoduje konieczność obliczenia wysokości emerytury nabywanej po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego przy uwzględnieniu nowej kwoty bazowej zarówno w tzw. części socjalnej, jak i części stażowej świadczenia. Wątpliwości tych, w ocenie składu orzekającego w niniejszej sprawie, nie usunęła bowiem powoływana już uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., I UZP 1/08 (OSNP 2008 nr 23 – 24, poz. 353), albowiem zaprezentowane w niej stanowisko zostało oparte nie tylko o treść art. 53 ustawy emerytalnej, ale również o przepis art. 110 tej ustawy, który nie ma zastosowania przy ustalaniu wysokości emerytury nabywanej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej po raz pierwszy, ale przy jej późniejszym ponownym przeliczaniu. Nie ma zatem możliwości jego uwzględniania przy obliczaniu wysokości emerytury nabywanej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej w sytuacji, gdy uprawniony pobierał wcześniej emeryturę na innej podstawie. Wynika to przede wszystkim z faktu, że art. 109 i następane ustawy emerytalnej dotyczą ponownego obliczania wysokości świadczenia. Ponownie można zaś obliczyć wysokość świadczenia uprzednio raz ustalonego. Ponowne obliczanie wysokości świadczenia nie obejmuje więc świadczeń innych rodzajowo, aniżeli wcześniej ustalone.

W tym kontekście nie jest jasne, czy Sąd Najwyższy, podejmując omawianą uchwałę, przyjął hipotetycznie w okolicznościach faktycznych rozpoznawanej sprawy, że wniosek ubezpieczonej dotyczący przyjęcia nowej kwoty bazowej do obliczenia wysokości całej emerytury stanowi w istocie wniosek o ponowne ustalenie wysokości emerytury nabytej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, co umożliwiłoby zastosowanie art. 110 ustawy emerytalnej, czy też uznał, iż emerytura, do której prawo ubezpieczona nabyła z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego jest tym samym rodzajowo świadczeniem co wcześniejsza emerytura, a zatem nie ustala się do niej prawa, a jedynie przelicza emeryturę uprzednio już przyznaną z uwzględnieniem nowych okresów ubezpieczenia.

Przyjęcie każdej z tych koncepcji wywołuje jednak wątpliwości związane z warunkami ponownego obliczenia wysokości emerytury, którymi są: wskazanie

podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego przypadającej w całości lub w części po przyznaniu świadczenia oraz wykazanie, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego. Drugiego z wymienionych warunków nie stosuje się w przypadku emeryta lub rencisty, który od dnia ustalenia prawa do świadczenia do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie jego wysokości nie pobrał świadczenia wskutek zawieszenia prawa do emerytury lub renty lub gdy okres wymagany do ustalenia podstawy przypada w całości po przyznaniu prawa do świadczenia, a wskaźnik wysokości podstawy wynosi co najmniej 130 %. W stanie faktycznym zarówno istniejącym w sprawie I UZP 1/08, jak i w sprawie niniejszej nie ma zaś ustaleń pozwalających przyjąć, że ubezpieczeni wnosili o przeliczenie któregośkolwiek ze świadczeń z uwzględnieniem podstawy wymiaru składki przypadającej choćby w części po przyznaniu tego świadczenia.

Niezależnie od powyższego za co najmniej kontrowersyjny należałoby uznać pogląd, że emerytura wcześniejsza jest tym samym rodzajowo świadczeniem co emerytura nabywana na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej. Zajmując takie stanowisko w uzasadnieniu uchwały z dnia 8 maja 2008 r., Sąd Najwyższy wskazał, iż podtrzymuje wyrażony w uchwale z dnia 14 czerwca 2006 r., I UZP 3/06 (OSNP 2007 nr 1 - 2, poz. 22) pogląd oraz powołane na jego uzasadnienie argumenty, że „emerytura obliczona na nowo nie stanowi nowego świadczenia”. W uzasadnieniu uchwały z dnia 14 czerwca 2006 r. w omawianym zakresie wskazano zaś, że „nie jest trafne stanowisko, że emerytura ta stanowi nowe świadczenie, które w związku z tym powinno zostać ustalone z uwzględnieniem reguł dotyczących określenia wysokości emerytury przyznawanej po raz pierwszy w związku ze spełnieniem warunków przewidzianych art. 27 ustawy. Stanowisko to wymagałoby przyjęcia założenia, że prawo do emerytury wcześniejszej wygasło. Przepisy obowiązującego prawa nie dają podstaw do przyjęcia takiego założenia. Ponadto, ustawa nie posługuje się pojęciem nowej emerytury względnie nowego świadczenia. W art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest mowa o emeryturze dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury, z czego wynika, że w zakresie tego samego świadczenia - emerytury - w związku ze spełnieniem

warunku osiągnięcia wieku emerytalnego następuje jedynie ustalenie na nowo podstawy wymiaru”.

Tymczasem na gruncie ustawy emerytalnej nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że nabycie prawa do nowego świadczenia musi się łączyć z wygaśnięciem prawa do świadczenia uprzednio pobieranego. Ustawa ta zawiera przepis regulujący zbieg prawa do świadczeń, którym jest art. 95 ust. 1 stanowiący, że razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Nie ma zatem żadnych prawnych przeszkód do tego, ażeby osoba z ustalonym prawem do wcześniejszej emerytury nabyła prawo do emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej i następnie wybrała to świadczenie, które będzie jej wypłacane. Do wniosku, że emerytura nabywana na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej jest tym samym rodzajowo świadczeniem co emerytura wcześniejsza nie uprawnia również wykładnia art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy, który stanowi o ustalaniu podstawy wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury. Jeżeli bowiem z przepisu tego miałyby wynikać, iż chodzi o ten sam rodzaj świadczenia, to powinien mieć konstrukcję identyczną do przepisu art. 21 ust. 2 pkt 2 ustawy, stosowanego przy ustalaniu podstawy wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy dla osoby, która wcześniej, między innymi, miała ustalone prawo do tej renty, czyli tego samego rodzajowo świadczenia. Brak w art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy określenia, że dotyczy on ustalania podstawy wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do tej emerytury, oznacza więc wyraźnie, iż chodzi w nim o inny rodzaj świadczenia emerytalnego.

Przekonujące w tym przedmiocie są motywy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 120/04 (OSNP 2005 nr 16, poz. 257), zgodnie z którym złożenie wniosku o przyznanie prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 60 lat, przez kobietę, która ma ustalone decyzją organu rentowego prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku 55 lat, powoduje, że organ rentowy nie rozstrzyga w sprawie zakończonej ostateczną decyzją, lecz w nowej sprawie z zakresu ubezpieczenia społecznego. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał zaś, między innymi, że prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego nie jest przedmiotowo tożsame z prawem do emerytury z tytułu

osiągnięcia wieku wynoszącego 55 lat, bowiem po pierwsze - podstawy prawne tych świadczeń są różne, po drugie - przesłanki nabycia prawa do tych świadczeń są odmienne, jeśli chodzi o wymagany wiek. Są to zatem dwa odrębne świadczenia emerytalne w rozumieniu art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, które podlegają odmiennym reżimom prawnym, na przykład w zakresie zawieszania lub zmniejszania prawa do tych świadczeń (art. 103 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Dodać do tego można, że o ile prawo do emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej nie może ustać za życia świadczeniobiorcy, o tyle może ustać prawo do wcześniejszej emerytury nabywanej, na przykład, na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy emerytalnej, uzależnionej od istnienia całkowitej niezdolności do pracy, jeżeli ustanie ten warunek, czy też nabywanej na podstawie art. 31 ustawy, jeżeli ustanie warunek niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową. Zgodnie bowiem z art. 101 pkt 1 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń ustaje, gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa.

Emerytura przysługująca z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego jest zatem innym rodzajem świadczenia niż wcześniejsza emerytura, a co za tym idzie, z nabyciem prawa do emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę wiąże się konieczność ustalenia wysokości nowego świadczenia nie poprzez przeliczenie dotychczas pobieranego, ale na nowo, stosownie do zasad przewidzianych w ustawie emerytalnej.

Obliczania wysokości emerytur, o których mowa w art. 27 – 50e ustawy emerytalnej, dotyczy art. 53 tej ustawy, przy czym jest oczywiste, że chodzi o ustalanie prawa do emerytury po raz pierwszy. Zgodnie z art. 53 ust. 1 ustawy, emerytura składa się z tzw. części socjalnej (24% kwoty bazowej) i części stażowej (po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych i po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych). Przepisy te nie dotyczą zasad ustalania podstawy wymiaru świadczenia, bowiem te regulowane są w art. od 15 do 23 ustawy, przy czym art. 21 odnosi się do ustalania podstawy wymiaru emerytury bądź renty dla osoby, która korzysta już z prawa do świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Biorąc z kolei pod uwagę, że

wnioskodawca mógł wcześniej pobierać: 1) emeryturę wcześniejszą, 2) rentę czy też 3) świadczenie przedemerytalne, ustawodawca zróżnicował zasady obliczania podstawy wymiaru emerytury w zależności od rodzaju uprzedniego świadczenia. I tak w przypadku uprzedniego pobierania renty wnioskodawca ma dwie możliwości ustalenia podstawy wymiaru emerytury: 1) od podstawy wymiaru renty w wysokości uwzględniającej rewaloryzację oraz wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do renty, z zastrzeżeniem art. 15 ust. 5 (art. 21 ust. 1 pkt 1), albo 2) na nowo (art. 21 ust. 1 pkt 2). Jeśli chodzi o wcześniejsze pobieranie emerytury, to wnioskodawca ma wyłącznie jedną możliwość – ustalenia podstawy wymiaru emerytury w wysokości podstawy wcześniejszej emerytury w wysokości uwzględniającej rewaloryzację oraz wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do emerytury (art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy).

Ustalając wzajemną relację art. 53 do art. 21 ustawy emerytalnej, stwierdzić trzeba, że struktura art. 53 wskazuje, że w ust. 1 i 2 stanowi on ogólną zasadę obliczania wysokości świadczenia, nie zajmując się sposobem ustalania podstawy jego wymiaru, albowiem ten regulowany jest artykułami od do 15 do 23 ustawy. Z kolei ust. 3 i ust. 4 art. 53 ustawy emerytalnej odnoszą się do sytuacji szczególnej, która została unormowana w art. 21 ustawy emerytalnej, tzn. dotyczą obliczania wysokości emerytury, której podstawę wymiaru stanowi: 1) podstawa wymiaru pobieranej przez ubezpieczonego renty (w wysokości uwzględniającej rewaloryzację oraz wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do renty), albo 2) podstawa wymiaru emerytury, do której wcześniej ubezpieczony miał ustalone prawo (w wysokości uwzględniającej rewaloryzację oraz wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do emerytury). Wówczas zasady obliczania świadczenia ulegają istotnej zmianie. Jeśli zatem wnioskodawca pobierał wcześniejszą emeryturę, to podstawa wymiaru emerytury nabywanej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej obliczana jest zgodnie z jej art. 21 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 21 ust. 1 pkt 1. To z kolei prowadzi do wniosku, że art. 53 ust. 3 i 4 dotyczą wyłącznie zasad obliczania tzw. części socjalnej. Również sformułowanie, że „emeryturę, której podstawę wymiaru stanowi podstawa wymiaru świadczenia, o

którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 1 i ust. 2, oblicza się od tej samej kwoty bazowej, którą ostatnio przyjęto do ustalenia podstawy wymiaru” prowadzi do podobnego wniosku. W części stażowej czynności rachunkowych się bowiem nie dokonuje, albowiem tę stanowią odpowiednie do posiadanych okresów składkowych i nieskładkowych procenty zwaloryzowanej podstawy wymiaru wcześniejszej emerytury.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że i Trybunał Konstytucyjny, orzekając w wyroku z dnia 24 kwietnia 2006 r., P 9/05, że art. 53 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest zgodny z art. 2 i art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (OTK-A 2006 nr 4, poz. 46), wyraził w uzasadnieniu pogląd, że przepisy te różnicują uprawnienia ubezpieczonych w zakresie wysokości pobieranej emerytury (w tzw. części socjalnej) - w zależności od tego, czy po nabyciu uprawnień do renty (emerytury), której podstawę wymiaru osoby te wskazały do obliczenia przyznawanej emerytury - świadczeniobiorca podlegał ubezpieczeniu. Tylko bowiem w takim przypadku 24% kwoty bazowej, tj. część socjalną, oblicza się od aktualnej kwoty bazowej. Natomiast część emerytury należną za okresy składkowe i nieskładkowe oblicza się od waloryzowanej podstawy wymiaru ustalonej uprzednio z zastosowaniem kwoty bazowej ostatnio przyjętej do obliczenia poprzednio przyznanego świadczenia.

Zdaniem Trybunału, „zastosowane kryterium różnicowania ma charakter relewantny. Przede wszystkim pozostaje w zgodzie z zasadą wzajemności, wiąże bowiem wysokość świadczenia z udziałem świadczeniobiorcy w tworzeniu funduszu ubezpieczeniowego. Podleganie ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym po ustaleniu prawa do renty, a przed przejściem na emeryturę, oznacza bowiem obowiązek opłacenia składek przekazywanych na fundusz ubezpieczeniowy. Pozostaje też w związku z zachowaniem proporcjonalności między wysokością opłacanych składek a wysokością świadczeń. Fakt, że różnicowanie dotyczy tzw. części socjalnej, nie jest tu obojętny z uwagi na jej funkcje. Należy bowiem zwrócić uwagę, że 24% kwoty bazowej ma wpływ na stopę emerytury, wskazującą stosunek wysokości emerytury do wysokości podstawy wymiaru. Stopa jest stosunkowo wyższa przy niższych zarobkach, bo w wyliczeniu podwyższa ją część socjalna, przy wyższych

natomiast zarobkach stopa ta się obniża, bo część socjalna staje się elementem redukującym wysokość emerytury. Tym samym przyjęcie nowej kwoty bazowej w odniesieniu do tej kategorii świadczeniobiorców, którzy po ustaleniu prawa do renty nie podlegali ubezpieczeniu przez odpowiedni okres, powodowałoby większy wzrost stopy emerytury bez ich udziału w tworzeniu funduszu ubezpieczeniowego. Nie ma więc wątpliwości, że wprowadzone różnicowanie pozostaje w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów wprowadzających reformę ubezpieczeń społecznych. Służy też realizacji tego celu i treści”.

Jak się wydaje, podobne stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 8 maja 2008 r., I UZP 1/08, bowiem wskazał, że „przepis art. 53 ust. 3 dotyczy przyjmowania do obliczeń określonej kwoty bazowej w zakresie części socjalnej emerytury. Przepis art. 53 ust. 4 wyłącza w pierwszym rzędzie zastosowanie przewidzianej art. 53 ust. 3 reguły dotyczącej kwoty bazowej w przypadku, kiedy zainteresowany po nabyciu uprawnień do świadczenia (wcześniejszej emerytury) podlegał co najmniej przez trzydzieści miesięcy ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym”.

Konsekwencją uznania, iż przepis art. 53 ust. 3 ustawy emerytalnej odnosi się wyłącznie do obliczenia tzw. części socjalnej emerytury, tj. zastosowania w tym przypadku poprzedniej kwoty bazowej, jest zaś konieczność stwierdzenia, że przepis art. 53 ust. 4 wyłączający stosowanie art. 53 ust. 3 w stosunku do tych ubezpieczonych, którzy po nabyciu prawa do renty lub wcześniejszej emerytury podlegali ubezpieczeniu co najmniej przez 30 miesięcy, dotyczy obliczania części socjalnej emerytury od kwoty bazowej obowiązującej w dacie zgłoszenia wniosku o emeryturę na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, a nie stosowania tejże kwoty bazowej do wyliczenia podstawy wymiaru świadczenia, jak przyjął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 maja 2008 r., I UZP 1/08.

Emerytura nabywana na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę może być więc różnicowana w tzw. części socjalnej ze względu na fakt podlegania ubezpieczeniom przez co najmniej 30 miesięcy po nabyciu prawa do pierwotnego świadczenia. Nie stoi to na przeszkodzie ponownemu ustaleniu prawa do świadczenia, nie tylko przez doliczenie nowych okresów, ale również przez przeliczenie emerytury z

zastosowaniem nowej kwoty bazowej, zarówno w części socjalnej, jak i stażowej, pod warunkiem spełnienia innych przesłanek, o których mowa w art. 110 ustawy emerytalnej, jeśli po nabyciu prawa do emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej ubezpieczenie jest kontynuowane. Jest to wyrazem uwzględnienia składkowego wkładu zainteresowanego w tworzenie emerytalnego funduszu. Wydaje się, że temu również służy instytucja porównywania wskaźników, gdyż wyższy wskaźnik oznacza, że okresy które zostały wskazane do ponownego obliczenia świadczenia są „bardziej wartościowe” aniżeli poprzednie, również z punktu widzenia odprowadzonej składki emerytalnej.

Jeśli chodzi z kolei o problem zastosowania art. 110 ustawy emerytalnej po nabyciu, na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, prawa do emerytury, to nie wywołuje on wątpliwości. Zgodnie z art. 110 ust. 1 ustawy emerytalnej, wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie od podstawy wymiaru ustalonej w sposób określony w art. 15, z uwzględnieniem ust. 3, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego przypadającą w całości lub w części po przyznaniu świadczenia, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego, a stosownie do art. 110 ust. 2 ustawy, warunek posiadania wyższego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru nie jest wymagany od emeryta lub rencisty, który od dnia ustalenia prawa do świadczenia do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie świadczenia, w myśl ust. 1, nie pobrał świadczenia wskutek zawieszenia prawa do emerytury lub renty lub okres wymagany do ustalenia podstawy przypada w całości po przyznaniu prawa do świadczenia, a wskaźnik wysokości podstawy wynosi co najmniej 130 %.

Podsumowując, w świetle przepisów ustawy emerytalnej konieczne wydaje się odróżnienie dwóch sytuacji, tj. obliczenia wysokości emerytury nabywanej na podstawie art. 27 ustawy przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę i ponownego obliczenia wysokości emerytury nabytej z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, albowiem utożsamienie tych dwóch zdarzeń, jak przyjęto w uchwale z dnia 8 maja 2008 r., nie wydaje się właściwe.

Emeryturę nabywaną na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę oblicza się bowiem według mechanizmu

przedstawionego w art. 53 ustawy. Emerytura ta wynosi zatem 24% kwoty bazowej przyjętej do obliczenia poprzedniego świadczenia (który to składnik następnie się waloryzuje - art. 53 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 3 ustawy), bądź 24% kwoty bazowej obowiązującej w dacie składania wniosku o emeryturę na podstawie art. 27 ustawy, jeżeli po nabyciu prawa do wcześniejszej emerytury wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym przez co najmniej 30 miesięcy – art. 53 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 4 w związku z art. 53 ust. 3 ustawy, oraz w obu przypadkach – za każdy rok okresów składkowych po 1,3 %, a za każdy rok okresów nieskładkowych po 0,7 % zwaloryzowanej podstawy wymiaru wcześniejszej emerytury (art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 21 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej). Warto przy tym zaznaczyć, że takie stanowisko zajął już Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 października 2008 r., I UK 85/08 (niepublikowany).

Przepisy art. 53 ust. 3 i 4 ustawy emerytalnej nie dotyczą ponownego obliczania wysokości emerytury, wobec czego nie mogą stanowić *lex specialis* do art. 110 ustawy regulującego zasady, według których odbywa się ponowne obliczenie wysokości emerytury (prowadzące do przyjęcia kwoty bazowej z daty złożenia wniosku o przeliczenie świadczenia również w jego części stażowej) nabytej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej. Ponowne obliczenie wysokości emerytury wymaga uprzedniego nabycia prawa do tego świadczenia, ustalenia jego wysokości stosownie do treści art. 53 ustawy emerytalnej, a następnie złożenia przez ubezpieczonego odpowiedniego wniosku, wskazania do obliczenia świadczenia podstawy wymiaru składki przypadającej w całości lub w części po nabyciu prawa do emerytury z osiągnięciem powszechnego wieku i wykazania wyższego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru od poprzednio obliczonego, z wyjątkiem tego emeryta, który od dnia ustalenia prawa do świadczenia do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie świadczenia, nie pobrał świadczenia wskutek zawieszenia prawa do emerytury lub gdy okres wymagany do ustalenia podstawy przypada w całości po przyznaniu prawa do świadczenia, a wskaźnik wysokości podstawy wynosi co najmniej 130 %.

Uzasadnienie przedstawionego Sądowi Najwyższemu przez Sąd Apelacyjny zagadnienia prawnego wskazuje, że treść przepisów art. 53 ust. 3 i 4 ustawy emerytalnej może jednak prowadzić również do takiej interpretacji, że z uwagi na używane przez art. 53 ust. 3 ustawy sformułowanie „emeryturę oblicza się”, przepis ten odnosi się do ustalania od poprzedniej kwoty bazowej obu części składowych emerytury, a zatem konsekwentnie art. 53 ust. 4 ustawy dotyczy obliczania od nowej kwoty bazowej zarówno tzw. części socjalnej, jak i części stażowej emerytury nabywanej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę. Z uwagi zaś na to, że do takich wniosków, choć z innych względów, prowadzi też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., I UZP 1/08, niezbędne dla możliwości udzielenia odpowiedzi na pytanie Sądu Apelacyjnego jest uprzednie rozstrzygnięcie wątpliwości ujawniającej się na tle art. 53 ust. 3 i 4 ustawy emerytalnej, a mianowicie, czy przepisy te dotyczą obliczania od określonej tam kwoty bazowej zarówno części socjalnej, jak i części stażowej emerytury nabywanej na podstawie art. 27 ustawy przez osobę pobierającą wcześniejszą emeryturę, czy też odnoszą się wyłącznie do tego składnika emerytury, który stanowi 24% kwoty bazowej. Przyjęcie tej ostatniej interpretacji czyni bowiem całkowicie bezprzedmiotowymi rozważania odnośnie do konieczności wykazywania wyższego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru stosownie do uregulowania wynikającego z art. 110 ust. 1 ustawy.

Z tych względów Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.